



“OILA VA GENDER” ILMIY-TADQIQOT INSTITUTI

OILA, XOTIN-QIZLAR VA IJTIMOIY HAYOT

e l e k t r o n i l m i y j u r n a l

1/2025

Jurnalga Toshkent shahar Matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan
2021-yil 17-iyundagi 1190-sonli “Ommaviy axborot vositasi davlat
ro‘yxatidan o‘tkazilganligi to‘g‘risida guvohnoma” berilgan.

“Oila, xotin-qizlar va ijtimoiy hayot” jurnali “Ijtimoiy boshqaruv”
jurnalining vorisidir.

*Jurnal mahalla va oila institutlarini mustahkamlash hamda gender tengligiga
oid barcha ijtimoiy masalalar sohasida fanlararo fundamental, ilmiy-amaliy
tadqiqotlar va innovatsion g‘oyalarni tatbiq etishga ixtisoslashgan nashrdir.*

ISSN 9874-4126

TOSHKENT

TAHRIR HAY'ATI RAISI:

EGAMBERDIYEVA Nodira Melibayevna (Bosh muharrir) – *pedagogika fanlari doktori, professor.*

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI:

NARBAYEVA Tanzila Kamalovna – *sotsiologiya fanlari doktori, professor.*
MUSURMANOVA Aynisa Musurmanovna (Bosh muharrir o'rinbosari) – *pedagogika fanlari doktori, professor.*
ABDURAMANOV Xamid Xudaybergenovich – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*
BEGIMQULOV Uzoqboy Shoimqulovich – *pedagogika fanlari doktori, professor.*
FARFIYEV Bahromjon Atxamdjanovich – *sotsiologiya fanlari doktori, dotsent.*
ISHKUVATOV Valiqlul Turdiyevich – *tarix fanlari doktori, professor.*
KARAMYAN Marietta Xachaturovna – *psixologiya fanlari doktori, professor.*
MUSLIMOV Narzulla Alixanovich – *pedagogika fanlari doktori, professor.*
NURMATOVA Mukarram Axmedovna – *falsafa fanlari doktori, professor.*
NARMATOV Nuriddin Soatmuradovich – *yuridik fanlari doktori, professor.*
RAHMANQULOVA Nilufar Xodji-Akbarovna – *yuridik fanlari doktori, dotsent.*
SAYDIVALIYEVA Xurshida Xodjiakbarovna – *yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).*
ATAMURATOV Rasuljon Kadirjonovich – *pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).*
SODIQOVA Shohida Marhobayevna – *sotsiologiya fanlari doktori, professor.*
UMIRZAKOV Baxodir Xamidovich – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*
IBRAGIMOV Lutfullo Ziyodullayevich – *geografiya fanlari doktori, dotsent.*
JABBAROV Ulug'bek Abduraxmanovich – *pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).*
HOJIYEV Rasulbek Boynazar o'g'li – *falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)*

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

Эгамбердиева Нодира Мелибаевна (Главный редактор) – *доктор педагогических наук, профессор.*

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

Нарбаева Танзила Камаловна – *доктор социологических наук, профессор.*
Мусурманова Айниса Мусурмановна (Заместитель главного редактора) – *доктор педагогических наук, профессор.*
Абдураманов Хамид Худайбергенович – *доктор экономических наук, профессор.*
Бегимкулов Узокбой Шоимкулович – *доктор педагогических наук, профессор.*
Фарфиев Бахромжон Аткамджанович – *доктор социологических наук, доцент.*
Ишкuvatov Валикул Турдыевич – *доктор исторических наук, профессор.*
Карамян Мариэтта Хачатуровна – *доктор психологических наук, профессор.*
Муслимов Нарзулла Алиханович – *доктор педагогических наук, профессор.*
Нурматова Мукаррам Ахмедовна – *доктор философских наук, профессор.*
Нарматов Нуриддин Соатмурадович – *доктор юридических наук, профессор.*
Рахманкулова Нилуфар Ходжи-Акбаровна – *доктор юридических наук, доцент.*
Сайдивалиева Хуршида Ходжаикбаровна – *доктор философии юридических наук (PhD).*
Атамуратов Расулжон Кадирджонович – *доктор философии педагогических наук (PhD).*
Содикова Шохида Мархобаевна – *доктор социологических наук, профессор.*
Умирзаков Баходир Хамидович – *доктор экономических наук, профессор.*
Ибрагимов Лутфулло Зиёдуллаевич – *доктор географических наук, доцент.*
Жаббаров Улугбек Абдурахманович – *доктор философии педагогических наук (PhD).*
Ходжиев Расулбек Бойназар оглы – *доктор философии (PhD) по философским наукам.*

THE CHAIRMAN OF THE EDITORIAL BOARD:

Egamberdiyeva Nodira Melibayevna (Editor-in-Chief) – *Doctor of Pedagogical Sciences, Professor.*

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD:

Narbayeva Tanzila Kamalovna – *Doctor of Sociological sciences, Professor.*
Musurmanova Aynisa Musurmanovna (Deputy Editor-in-Chief) – *Doctor of Pedagogical Sciences, Professor.*
Abduramanov Khamid Khudaybergenovich – *Doctor of Economic Sciences, Professor.*
Begimkulov Uzokhboy Shoimkhulovich – *Doctor of Pedagogical Sciences, Professor.*
Farfiyev Bakhromjon Atkhamdjanovich – *Doctor of Sociological Sciences, Associate Professor.*
Ishkuvatov Valikhul Turdiyevich – *Doctor of Historical Sciences, Professor.*
Karamyan Marietta Khachaturovna – *Doctor of Psychological Sciences, Professor.*
Muslimov Narzulla Alikhanovich – *Doctor of Pedagogical Sciences, Professor.*
Nurmatova Mukharram Akhmedovna – *Doctor of Philosophical Sciences, Professor.*
Narmatov Nuriddin Soatmuradovich – *Doctor of Law Sciences, Professor.*
Rakhmankulova Nilufar Khodji-Akbarovna – *Doctor of Law Sciences, Assistant Professor.*
Saydivaliyeva Khurshida Khodjiakbarovna – *Doctor of Philosophy in Law (PhD).*
Atamuratov Rasuldjon Kadirdjonovich – *Doctor of Philosophy in Pedagogy (PhD).*
Sodikova Shokhida Markhobayevna – *Doctor of Sociological Sciences, Professor.*
Umirzakov Bakhodir Khamidovich – *Doctor of Economic sciences, Professor.*
Ibragimov Lutfullo Ziyodullayevich – *Doctor of Geographical Sciences, Assistant Professor.*
Djabbarov Ulughbek Abdurakhmanovich – *Doctor of Philosophy in Pedagogy (PhD).*
Khodjiev Rasulbek Boynazar ogly – *Doctor of Philosophy (PhD) in Philosophical Sciences.*

SOTSILOGIYA

Usmonova R.M. O'zbekistonda xotin-qizlar norasmiy bandligini kamaytirishning iqtisodiy va huquqiy jihatlarining sotsilogik tahlili	4
---	---

JAMIYAT VA OILA

Axunov M.M. Aholi migratsiyasi genezisi va uning nazariy-metodologik asoslari.....	17
Yulchiyeva D. Oila a'zolari o'rtasidagi munosabatlarni mustahkamlashga qaratilgan ijtimoiy-pedagogik faoliyat mohiyati	26
Davlatova H.U. Yoshlar orasida intellektual migratsiya ko'lamini qisqartirish va tartiblash mexanizmlarini takomillashtirish.....	36

IJTIMOY PEDAGOGIKA

Matkarimov A.M. Oilada ta'lim muhitini rivojlantirishning ilmiy-pedagogik jihatlarini	46
Ummatkulova N. Oila va maktab hamkorligida o'smirlarning aqliy rivojlanishini takomillashtirish.....	53
Qahhorova F.Y. Ijtimoiy pedagogikada ishontirish metodlari	60
Rustamova N.Y. Oilada kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan tadqiqot ishlari metodikasi mazmunini tahlil qilish.....	67
Egamberdiyeva G.B. Umumiy o'rta ta'lim maktablari direktorlarining boshqaruv kompetentligini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning o'rni.....	79

IJTIMOY PSIXOLOGIYA

Arzikulov D.N. Mutaxassislar shaxsiy-kasbiy sifatlarini shakllantirishning axloqiy-psixologik omillari.....	89
Shamsiyev O'.B. Bolalar chapaqayligi xususida	94
Абдуганиева Д.А. Влияние семейного воспитания на формирование эмоционального состояния личности	100
Xudoyorova M.X. Ta'lim psixologiyasining talabalar o'zlashtirishidagi ahamiyati	109
Ashurova A.N. O'smirlik davrida o'z-o'zini anglashni rivojlantirishning psixologik omillari	119
Nazarova M.Y. Xotin-qizlarga nisbatan kiberzo'ravonlik: sabab, oqibat va himoya mexanizmlari.....	127



Matkarimov Akramjon Muxtorovich,
Oila va gender ilmiy-tadqiqot instituti doktoranti,
pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
e-mail: akramjon14@list.ru

OILADA TA'LIM MUHITINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-PEDAGOGIK JIHATLARI

Annotatsiya. Maqolada milliy ta'lim tizimini rivojlantirishda oila va undagi ta'lim muhitining rivojlanganligi ijtimoiy-pedagogik zarurat ekanligi bayon qilingan. Xalqaro baholash tadqiqotlarida ham oila, oiladagi ta'lim muhiti kabi ijtimoiy-pedagogik jihatlarga keng e'tibor qaratilgan. O'quvchining ta'limda muvaffaqiyatga erishishida oiladagi ta'lim muhitining shakllangani hamda ota-onalarning ta'limga bo'lgan ijobiy munosabati hal qiluvchi ahamiyatga ega ekani ta'kidlangan. Maqolada, shuningdek, oilada ta'lim muhitini rivojlantirish bilan bog'liq muammolar tahlil qilingan.

Аннотация. В статье утверждается, что развитие образовательной среды в семье является социально-педагогической необходимостью развития отечественной системы образования. В международных исследованиях по оценке знаний также уделяется особое внимание социальным и педагогическим аспектам, таким как семья и образовательная среда в семье. Подчеркивается, что формирование образовательной среды в семье и позитивное отношение родителей к образованию имеют решающее значение для успешности обучения школьника. В статье также анализируются вопросы, связанные с развитием образовательной среды в семье.

Annotation. The article argues that the development of the educational environment in the family is a socio-pedagogical necessity for the development of the national education system. International assessment studies also pay special attention to socio-pedagogical aspects, such as the family and the educational environment in the family. The formation of an educational environment in the family and a positive attitude of parents towards education are crucial for a student's academic achievements. The article also analyzes issues related to the development of the educational environment in the family.

Tayanch soʻzlar: oila, oiladagi ta'lim muhiti, xalqaro baholash tadqiqotlari, o'quvchilarning ta'limdagi muvaffaqiyati.

Ключевые слова. семья, образовательная среда в семье, международные оценочные исследования, достижения учащихся в образовании.

Keywords: family, educational environment in the family, international assessment studies, student's academic achievements.

Kirish. Respublikamizda milliy ta'lim mazmunini takomillashtirish, maktab ta'limini isloh qilish, o'quvchilarni mustaqil hayotga tayyorlash, ularda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni shakllantirish kabi ijtimoiy-pedagogik vazifalarning dolzarbligi ortib bormoqda. Buning uchun pedagogik nuqtayi nazardan o'quv dasturlari, darsliklar, o'qitish metodikasi va ta'lim natijalarini baholash tizimini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish bo'yicha islohotlar olib borish zarurat bo'lib borayotgan bo'lsa, ijtimoiy jihatdan o'quvchilarning ta'limdagi muvaffaqiyatini ta'minlashda oila instituti ahamiyatini oshirish, maktab va oila hamkorligini mustahkamlash, ta'lim olishdagi ijtimoiy tenglik kabi masalalar dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Maqsad va uni asoslash. Xalqaro baholash tadqiqotlarida o'quvchilarning ta'limdagi muvaffaqiyati yuqori ko'rsatkichga ega emasligi milliy ta'lim tizimi va oila hamkorligiga doir muammolarning yetarli darajada hal qilinmaganligi bilan izohlanadi. Shunday ekan, mazkur masala milliy ta'lim tizimining siyosiy maqsadi sifatida ko'rilmog'i darkor. Shuningdek, oilalarda ta'lim muhitining rivojlanishi oila joylashgan hududga ham ko'p jihatdan bog'liq. Oiladagi ta'lim va tarbiya jarayoniga ko'maklashish hududdagi oilalar bilan ishlash muassasalari, kattalar ta'limi markazlari, yoshlar markazlari, bolalar bog'chalari, maktablar va diniy tashkilotlar tomonidan amalga oshiriladi. Bolalar va o'smirlar bo'sh vaqtini samarali tashkil etish va bu orqali ularning ta'limdagi muvaffaqiyatini ta'minlash davlat siyosati darajasida hal qilinishi lozim bo'lgan vazifalar qatoriga kiradi. Jumladan, maktablarda asosiy dars mashg'ulotlaridan so'ng uy vazifalarini tayyorlash va ma'lum bir dastur asosida qo'shimcha mashg'ulotlar tashkil etish, shu maqsadda professional kadrlarni tayyorlash, hududdagi barcha oilalar vaziyatidan kelib chiqqan holda qo'llab-quvvatlash takliflari shakllanishi lozim.

Ilmiy muammoning tavsifi. Oilada ta'lim muhitiga doir ilmiy tadqiqotlar muntazam ravishda o'tkazilib kelinmoqda va bu kabi tadqiqotlarning ta'lim tizimini konseptual jihatdan rivojlantirishdagi ahamiyati ortib bormoqda. Oiladagi ta'lim muhiti bilan bog'liq muammolarning asosiysi – ota-onalarning pedagogik kompetensiyalarining yetarli darajada rivojlanmaganligi, jamiyatda farzand tarbiyasi va ta'limi bo'yicha professional ta'lim dasturlarining mavjud emasligi, kamligi yoki mazmunining sifat darajasi pastligi. Buning natijasida ota-onalar Internet tarmog'i yoki o'z tanishlari orqali tajriba almashish orqali istagan ma'lumotlarini topishga harakat qiladi. Yana bir jihati aynan oiladagi ta'lim muhitini rivojlantirishga doir ma'lumotlar oiladagi tarbiyaviy muhitni rivojlantirishga qaratilgan ma'lumotlarga nisbatan kamroq uchraydi. Ota-onalarning pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirish institutsional va professional yondoshuvni taqozo etadi.

Oilada ta'lim muhitiga doir ilmiy tadqiqotlar muntazam ravishda o'tkazilib kelinmoqda va bu kabi tadqiqotlarning ta'lim tizimini konseptual jihatdan rivojlantirishdagi ahamiyati ortib bormoqda.

Oilaning ijtimoiy ahamiyati shundaki, u aholining jismoniy va ruhiy tarbiyasi va mehnat resurslarining yuzaga kelishi hamda bir maromda davom etishida. Oila davlat oldida ham ma'lum bir vazifalarni amalga oshiradi. Bular – reproduktivlik va tarbiyaviy funksiyalar. Bundan tashqari, oilaning muhim funksiyalari qatoriga iqtisodiy kommunikativ, qulaylik va dam olishni tashkil qilish hisoblanadi.

Ta'lim nuqtayi nazaridan esa oila dastlabki va bir umrlik "ta'lim muassasasi" vazifasini o'tab, farzandlarda ta'limga oid qadriyatlarni shakllantiradi. Oilada ta'lim, intellekt, ta'lim manbalarining ustuvorlikka egaligi, ota-onalarning ta'limga nisbatan munosabatlari farzandlar uchun namuna va hayotiy strategik yo'nalish sifatida shakllanib boradi. Bir qator olimlar oilaning iqtisodiy funksiyasi mavjudligini ham nazarda tutib o'tishgan, ular bu orqali avloddan-avlodga professional bilimlar, tajriba va ko'nikmalarning qolishini nazarda tutiladi. Zero, bu ham oilaning akademik resursi hisoblanadi.

Oilaning ijtimoiy ahamiyati shundaki, u aholining jismoniy va ruhiy tarbiyasi va mehnat resurslarining yuzaga kelishi hamda bir maromda davom etishida. Oila davlat oldida ham ma'lum bir vazifalarni amalga oshiradi. Bular – reproduktivlik va tarbiyaviy funksiyalar. Bundan tashqari, oilaning muhim funksiyalari qatoriga iqtisodiy kommunikativ, qulaylik va dam olishni tashkil qilish hisoblanadi. Oilaning jamiyatdagi ijtimoiy mexanizmini yuzaga keltirishdagi o'rni beqiyosdir. Bu har doim rivojlanib boruvchi yaxlit organizm bo'lib, o'z rivojlanishi jarayonida bir necha bosqichlarni bosib o'tgan. Unda, ya'ni oilada farzandlar dunyoga keladi, dastlabki adaptatsiyani o'taydi, tarbiyalanadi, ta'lim oladi, muhimi farzandlarning o'zlariga o'z oilalarini shakllantirishiga imkon paydo bo'ladi, qariya ota-onalarning qarilik davrini boshidan kechirish bosqichi ham mavjud bo'ladi. Oilaning muvaffaqiyati uning mustahkamligidir, jamiyatning ijtimoiy rivoji esa aholi miqdori va uning sifatiga bog'liq.

Olima Q. Abdurasulova hozirgi davrdagi oilaviy munosabatlar sohasidagi o'zgarishlarni quyidagicha keltirib o'tadi, jumladan:

oila a'zolarining soni kamayib bormoqda (tug'ilishning kamayishi hisobiga);

oilaning ijtimoiy va madaniy qadriyatlari susayib bormoqda;

oilaning jamiyatdan ajralishi va o'z qobig'iga o'ralib qolishga intilishi sodir bo'lmoqda;

nikohdan ajralishlar soni oshib, noqonuniy tug'ilgan farzandlar soni ko'paymoqda;

muvaffaqiyatsiz tuzilgan oilalar ko'paymoqda;

ota-onalarning pedagogik tajribasi va mahorati kamayib bormoqda¹.

Oiladagi ta'lim muhitini rivojlantirishga qaratilgan faoliyat institutsionallashtirilgan holda quyidagi ta'lim xizmatlarini taklif etadi:

ota-onalar uchun kurslar, ma'ruzalar, oilalar uchrashuvi;

ota-onalar tashabbuslari asosida shakllantirilgan ta'limga doir ahamiyatga ega tadbirlar (sayohatlar, uchrashuvlar, loyihalar va boshqalar);

¹ Abdurasulova Q. Voyaga yetmaganlar jinoyatchiligi va uning oldini olish muammolari // Qonun himoyasida. 2001-yil 1-son. – B. 23-26.

turli tashkilot va muassasalar hamkorligidagi tadbirlar (tibbiyot muassasalari, mahalla va oilalar hamkorligi);

o'z-o'ziga yordam ko'rsatishga qaratilgan maslahat markazlari va qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan tashkilotlar;

ommaviy axborot vositalari, gazetalar, jurnallar va flayerlar orqali oilalarni qo'llab-quvvatlovchi media tashkilotlar².

Oiladagi tarbiya qadriyat darajasida yuksalishi lozim, chunki bu oilaning ta'lim funksiyasini rivojlantiradi. Quyida pedagog olim M.R.Textor tomonidan taklif etilgan oilaning ta'lim funksiyasini rivojlantirishga qaratilgan faoliyat turlari keltirib o'tilgan. Ular:

ota-onalar va farzandlar o'rtasidagi muloqotning mazmuni va sifatining oshirilishi (jumladan, muloqotda qo'llaniladigan so'zlar va atamalarni to'g'ri qo'llash, ularni tushuntira olish, ilmiy, hayotiy-amaliy faoliyatdagi ahamiyatini anglashga ko'maklashish);

farzandlarining dunyo va atrof-olamni o'rganishi va anglab yetishda, jamiyatda ijtimoiy munosabatlar o'rnatishda qo'llab-quvvatlash;

oilada ta'lim-tarbiyaviy ahamiyatga ega o'yinlar o'ynash, kitobxonlikka o'rgatish, farzandining ilk yoshidan boshlab ovoz chiqarib kitob o'qib berish, uy sharoitida kichik tajribalar o'tkazish, birgalikda filmlar tomosha qilish, kitoblar, telefilmlar, fan yoki g'oyalar haqida suhbatlashish;

farzandlarining erishgan yutuqlarini rag'batlantirish orqali ularni maktabgacha ta'lim muassasalariga tayyorlash, maktabdagi o'qishiga ijobiy munosabatini shakllantirish;

maktab va sinfda sodir bo'layotgan voqealar haqida muntazam muloqot o'tkazish, uy vazifalarini tayyorlashda yordamlashish, kelgusi rejalari haqida muntazam suhbatlashish va rejalarni amalga oshirish uchun uni qo'llab-quvvatlash;

boshqa ota-onalar va o'qituvchilar bilan doimiy aloqada bo'lish, farzandining ta'limiga doir qo'shimcha ehtiyojlarini qondirish uchun maktabdan tashqari muassasalar bilan doimiy aloqada bo'lish va qo'llab-quvvatlash³.

Jamiyatda oilalardagi tuzilmalar o'zgarib bormoqda. Insonlarning iqtisodiy-ijtimoiy va madaniy ehtiyojlari ham o'zgarib bormoqda. Bu esa har bir insonning individual turmush kechirishiga sabab bo'lmoqda.

Oiladagi tarbiya qadriyat darajasida yuksalishi lozim, chunki bu oilaning ta'lim funksiyasini rivojlantiradi. Quyida pedagog olim M.R.Textor tomonidan taklif etilgan oilaning ta'lim funksiyasini rivojlantirishga qaratilgan faoliyat turlari keltirib o'tilgan.

² Textor M.R. Allgemeine Förderung der Erziehung in der Familie. § 16 SGB VIII. Stuttgart 1996. p. 212.

³ Textor M.R. Die Bildungsfunktion der Familie stärken: Neue Aufgabe der Familienbildung, Kindergärten und Schulen? Nachrichtendienst des Deutschen Vereins für öffentliche und private Fürsorge, 85 (5), 2005. pp. 155-159.

***Oila va uning
ma'naviy-iqtisodiy
farovonligi bir
vaqtning o'zida
shaxsning
axloqiy-ruhiy
barkomolligiga
va jamiyatning
ijtimoiy-iqtisodiy
rivojiga olib keladi.
Shu bois oila va
undagi hayotning
turli jihatlarini
tadqiq qilish ham
ilmiy, ham amaliy
nuqtayi nazardan
katta ahamiyatga
ega.***

Hozirgi kunda avlodlar almashinuvi jarayoni tezlashib, ularning fikrlash darajasi ham o'zgarib bormoqda. Hozirgi maktab yoshidagi bolalar, asosan, Z va α gen avlodlariga to'g'ri keladi. Boshqa tarafdin maktablarning o'quvchilarga ta'lim va tarbiya berishdagi funksional vazifalari salmog'i va ijtimoiy ma'suliyati yildan-yilga oshib bormoqda. Shuningdek, ta'lim tizimidagi xalqaro baholash tadqiqotlarining joriy etilishi jamiyatning yildan-yilga ta'lim va uning sifatiga qo'yiladigan talablari oshib borayotganini ko'rsatmoqda.

Tadqiqotlar oila va maktab hamkorligini mustahkamlash borasida ko'plab muammolar mavjud ekanini ko'rsatadi⁴. Muammoning eng asosiysi sifatida ota-onalar yoki o'qituvchilarning hamkorlikka bo'lgan qiziqishining yo'qligi bilan tavsiflanadi. "Otterpohl und Wild" o'z tadqiqotlarida qat'iy xulosa sifatida muvaffaqiyatli hamkorlik uchun aslida barcha ishtirokchilarning yagona "hamkorlik" tushunchasiga ega bo'lishi tushuniladi. Bunda ota-onalar, shuningdek, maktab ma'muriyati, o'qituvchilarning hamkorlik borasidagi tasavvurlari bir-biridan tubdan farq qiladi. Asosiy faoliyat sifatida darsdan tashqari tadbirlarda ishtirok etish, zarurat bo'lganda tashkillashtiriladigan kam sonli suhbatlar oddiy sheriklik munosabatlari sifatida baholanishi mumkin. Bunda kommunikativ muvafiqashtirish jarayoni zarur bo'lib, ota-ona va maktab hamkorligi aslida qanday bo'lishi va amalga oshirilishi lozimligi muzokaralar orqali aniqlashtirib olinishi lozim, albatta⁵.

Oila va uning ma'naviy-iqtisodiy farovonligi bir vaqtning o'zida shaxsning axloqiy-ruhiy barkomolligiga va jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojiga olib keladi. Shu bois oila va undagi hayotning turli jihatlarini tadqiq qilish ham ilmiy, ham amaliy nuqtayi nazardan katta ahamiyatga ega⁶.

Rossiyalik olim G.F.Shershenevich "Oila – nikoh orqali birlashgan va ittifoq tuzgan shaxslar va ulardan tug'ilgan shaxslar, ya'ni er-xotin va farzandlarning birgalikdagi yashashidir"⁷ deya ta'kidlagan. Olimning fikricha, oila nafaqat aholining ko'payishi va rivojlanishi

⁴ Jäger-Flor, D. & Jäger, R. S. Bildungsbarometer zur Kooperation Elternhaus-Schule. Ergebnisse, Bewertungen und Perspektiven. Landau: VEP Verlag Empirische Pädagogik, 2010. -p. 266

⁵ Otterpohl, N. & Wild, E. Kooperation zwischen Elternhaus und Schule im Kontext der schulischen Leistungsentwicklung. In B. Kracke & P. Noack (Hrsg.), Handbuch Entwicklungs- und Erziehungspsychologie. Springer Reference Psychologie Berlin, 2019. -p. 293-306.

⁶ Abdullaeva D.U. Oila haqidagi ijtimoiy tasavvurlar oila mustahkamligini ta'minlovchi fenomen// Pedagogika jurnali, 1-son, 2022. - B. 50-53

⁷ Шершенович Г.Ф. Учебник русского гражданского право. Т. 2, м., -М., 2015. - С.259.

uchun javobgar bo'lgan, balki shaxsni tarbiyalovchi, muayyaan yashash muhitini yaratib beruvchi va insonni shaxs sifatida shakllantiruvchi eng muhim muhit hisoblangan, hisoblanmoqda va bundan keyin ham shunday hisoblanadi [10; 260]. Olim "shaxs sifatida shakllantiruvchi eng muhim muhit" sifatida ta'lim muhitini ham nazarda tutadi. Aslida, oilada farzandlarning ta'limga bo'lgan munosabatini shakllantirish masalasiga tarbiyaning bir turi sifatida qarash mumkin bo'ladi. Farzandlarda ta'limga nisbatan qadriyatli munosabatning rivojlanishi ularning shaxs sifatida ham, jamiytdagi faol fuqoro sifatida ham, bo'lajak mutaxassis sifatida ham ijtimoiy-madaniy, iqtisodiy-siyosiy, shuningdek, kasbiy munosabatlarning sifat ko'rsatkichini ta'minlab, ularda mas'uliyatlilik, javobgarlilik, o'z manfaatidan xalq manfaatini yuqori qo'yish kabi xususiyat va qadriyatlarni tarkib toptiradi.

Oilaviy munosabatlar farzandlarning aqliy va ruhiy kamolotini ta'minlab, ota-onalarda o'ziga xos faollikni ham yuzaga keltiradi. Xususan, farzandlarning bevosita ta'siri tufayli, ularning qiziqish va faoliyat doirasi kengayadi, o'zaro aloqalari mazmunan boyib boradi, real hayot mohiyatini chuqurroq anglash, ya'ni farzandlar kamoloti va kelajagi timsolida o'z umri davomiyligini qurish holati ro'y beradi. Bularni amalga oshirishda ota-onalar va farzandlar o'rtasidagi o'zaro muloqot ham muhim ahamiyatga ega⁸. Oila sharoitida ota-onalarning o'zlari atrofdagilar bilan ijobiy muloqot qila olish ko'nikmalariga ega bo'lishi hamda farzandlarda ham juda yoshlikdan muloqot madaniyati sifatlarining shakllanib borishiga e'tibor qaratishlari zarur.

Yakuniy qism. Oilada farzandlar bilan muloqot deganda, kishilarning o'zaro muloqotga kirishish tizimi tushunilib, uning asosiy mazmuni o'zaro axborot almashish, shaxsni bilish, tarbiyaviy ta'sir o'tkazish sanaladi. Ota-onalar bu jarayonni tashkil etishi, faollashtiruvchisi sifatida maydonga chiqishi, boshqarishi lozim. Chunki farzandlar hayotda asosiy andozani ota-onalaridan oladilar. Muloqotchanlik ham oilada shakllanib, rivojlanadi. Oiladagi muloqotning tarbiyaviy ahamiyati, ota-onaning farzandlari bilan faol muloqotga kirisha olishi, tarbiya jarayonida ularni bilishi, o'rganish kaliti va tarbiyaviy faoliyatining ijodiy xarakteri, bola shaxsining shakllanishi uchun eng yaxshi sharoit yaratadigan, tarbiyada maqbul bo'lgan emotsional muhitni ta'minlovchi, jumladan, ruhiy psixologik to'siqlar paydo bo'lishining oldini oladigan, farzandlarda ijtimoiy-psixologik jarayonlarni to'g'ri yo'lga solib boshqarishni ta'minlaydigan muhim vositadir.

Oilaviy munosabatlar farzandlarning aqliy va ruhiy kamolotini ta'minlab, ota-onalarda o'ziga xos faollikni ham yuzaga keltiradi. Xususan, farzandlarning bevosita ta'siri tufayli, ularning qiziqish va faoliyat doirasi kengayadi, o'zaro aloqalari mazmunan boyib boradi, real hayot mohiyatini chuqurroq anglash, ya'ni farzandlar kamoloti va kelajagi timsolida o'z umri davomiyligini qurish holati ro'y beradi.

⁸ Alimova G. Oilada bolalar muloqotchanligini oshirishning pedagogik-psixologik shart-sharoitlari / Kasb-hunar ta'limi. 1-son 2019-yil. – B. 11-14.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdullaeva D.U. Oila haqidagi ijtimoiy tasavvurlar oila mustahkamligini ta'minlovchi fenomen // *Pedagogika jurnali*. 1-son 2022-yil.
2. Abdurasulova Q. Voyaga yetmaganlar jinoyatchiligi va uning oldini olish muammolari // *Qonun himoyasida*. 1-son 2001-yil.
3. Alimova G. Oilada bolalar muloqotchanligini oshirishning pedagogik-psixologik shart-sharoitlari / *Kasb-hunar ta'limi*, 1-son 2019-yil.
4. Jäger-Flor, D. & Jäger, R. S. Bildungsbarometer zur Kooperation Elternhaus-Schule. Ergebnisse, Bewertungen und Perspektiven. Landau: VEP Verlag Empirische Pädagogik, 2010.
5. Otterpohl, N. & Wild, E. Kooperation zwischen Elternhaus und Schule im Kontext der schulischen Leistungsentwicklung. In B. Kracke & P. Noack (Hrsg.), *Handbuch Entwicklungs- und Erziehungspsychologie*. Springer Reference Psychologie Berlin, 2019.
6. Textor M.R. Allgemeine Förderung der Erziehung in der Familie. § 16 SGB VIII. Stuttgart 1996.
7. Textor M.R. Die Bildungsfunktion der Familie stärken: Neue Aufgabe der Familienbildung, Kindergärten und Schulen? *Nachrichtendienst des Deutschen Vereins für öffentliche und private Fürsorge* 2005, 85 (5).
8. Шершенович Г.Ф. Учебник русского гражданского права. Т. 2, – Москва, 2015.

**OILA, XOTIN-QIZLAR VA
IJTIMOIY HAYOT**
СЕМЬЯ, ЖЕНЩИНЫ И ОБЩЕСТВЕННАЯ ЖИЗНЬ
FAMILY, WOMEN AND SOCIAL LIFE

elektron ilmiy jurnal
электронный научный журнал
electronic scientific journal

1/2025

Jurnalga Toshkent shahar Matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2021-yil 17-iyundagi 1190-sonli
“Ommaviy axborot vositasi davlat ro‘yxatidan o‘tkazilganligi to‘g‘risida guvohnoma” berilgan.
“Oila, xotin-qizlar va ijtimoiy hayot” jurnali “Ijtimoiy boshqaruv” jurnalining vorisidir.

*Jurnal mahalla va oila institutlarini mustahkamlash hamda gender tengligiga oid barcha ijtimoiy
masalalar sohasida fanlararo fundamental, ilmiy-amaliy tadqiqotlar va innovatsion g‘oyalarni
tatbiq etishga ixtisoslashgan nashrdir.*

Журналу выдано «Свидетельство о государственной регистрации средств массовой информации»
№ 1190 Управлением печати и информации города Ташкент от 17 июня 2021 года.
Журнал “Семья, женщины и общественная жизнь” считается продолжение журнала “Социальное управление”.

*Настоящий журнал – издание, специализирующееся на применении междисциплинарных,
фундаментальных научно-практических исследований и инновационных идей во всех социальных
вопросах, касающихся укрепления институтов махалли, семьи и гендерного равенства.*

The journal was issued «Certificate of state registration of mass media» No.1190 by the Press and
Information Department of Tashkent city dated June 17, 2021.
The journal «Family, women and social life» is a continuation of the journal «Social management».

*This journal is a publication specializing in the application of interdisciplinary, fundamental scientific
and practical researches and innovative ideas in all social issues related to strengthening the institutions
of makhalla, family and gender equality.*

MUASSIS:

“Oila va gender” ilmiy-tadqiqot instituti

JURNAL TAHRIRIYATI:

Bosh muharrir: **Egamberdiyeva N.**

Bosh muharrir o‘rinbosari: **Musurmanova A.**

Mas’ul kotib: **Mavlonov B.**

Muharrirlar: **Yunusov U., Sobirova E.,
Jabborov U., E.Sultonov**

Sahifalovchi: **Umaraliyev Z.**

Dizaynerlar: **Abdullayev L., Sobirov F.**

Web dizayner: **Yakubov O.**

*Jurnaldagi materiallardan foydalanilganda mualliflik huquqini e’tiborga olgan
holda jurnalga havola berilishi shart.*

*Jurnalga kiritilgan maqola materiallari mazmuni mualliflarning shaxsiy
ilmiy-nazariy yondashuvi va qarashi sifatida talqin qilinadi.*



1940

Nashriyot ro‘yxat raqami № 1043191. 24.09.2021-y.

Bosishga ruxsat etildi: 02.03.2024.

“Times New Roman” garniturası. Qog‘oz bichimi: 60x84 1/8

Nashriyot bosma tabog‘i 11,6.

100000, Toshkent shahri, Mirzo Ulug‘bek tumani,
M.Ismoilıy ko‘chasi 1-G uy.

“Pages Print” МЧЖ bosmaхонасида chop etildi.

Тошкент, Олмазор тумани, Чимбой кўчаси, 8-уй.